

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሓጎስ ወልዱ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓለ. መሐመድ

አመልካች፡- አፍሪካ ኢንሹራንስ /አ.ማ/ ነ/ፈ.ጅ ሜሮን ሰለሞን ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ጣይቱ አመዴ አልቀረቡም

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር። መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የሰሜን ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትና የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት ስላመለከቱ ነው። የክርክሩ መነሻ በንብረት ላይ የሚደርስ ጉዳት ለመሸፈን የተደረገ የመድን ውል ነው። ተጠሪ ለዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ባቀረበው የክስ ማመልከቻ የሰሌዳ ቁጥሩ 3-27956 ኢ.አ የሆነ ኤፍ ኤስ አር አይሱዚ መኪና እንዳላቸውና መኪናው በአደጋ ምክንያት ጉዳት በደረሰበት ተከላሽ /አመልካች/ እስከ ብር 300,000 /ሶስት መቶ ሺህ ብር/ የመድን ሽፋን ለመስጠት በመስማማቱ ተጠሪ የአረቦን ክፍያ ሲከፍሉ የቆዩ መሆኑን የተጠሪ መኪና ህዳር 10 ቀን 1999ዓ.ም በመውደቁ ተጠሪ አመልካች መኪናውን እንዲያስጠግን ወዲያውኑ ያሳወቁ መሆኑን ሆኖም አመልካች ሙሉ በሙሉ ሊተካ የሚገባውን የመኪናውን አካል በአዲስ ለመተካት ባለመፈለጉና መኪናው ሳይጠገን 198 ቀናት የቆየ በመሆኑ የመኪናውን አካል እንዲተካና መኪናውን ለመጠገን ከሚያስፈልገው ምክንያታዊ ጊዜ በላይ የቆመ በመሆኑ በቀን ብር 1500 /አንድ ሺህ አምስት መቶ ብር/ ሒሳብ አመልካች ውሉን ባለመፈፀሙ ምክንያት የደረሰብኝን ጉዳት ካሳ /የቀረ ገቢ/ እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት ክስ አቅርቦዋል። አመልካች በስር ፍ/ቤት በተከላሽነት ቀርቦ መኪናው አዲስ እቃ ተገዝቶ ካልተተካለት በማለት ተጠሪ /ከላሽ/ በፈጠሩት ችግር ምክንያት ሳይጠገን የቆየ በመሆኑ ኃላፊነቱ የከላሽ /ተጠሪ/ ነው። በመድን ፖሊሲው መሠረት የተቋረጠ ጥቅም የመክፈል ኃላፊነት የሌለበትን በመሆኑ የከላሽ ጥያቄ የህግ ድጋፍ የለውም በማለት ተከራክሯል።

የስር ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ማስረጃና ክርክር ከሰማ በኋላ መኪናው ሳይጠገን ለመቆየቱ የአመልካች /የተከላሽ/ ጥፋትና ኃላፊነት ነው በማለት ከደመደመ በኋላ ተከላሽ /አመልካች/ በመድን ውሉ መሠረት የከላሽን መኪና ምክንያታዊ በሆነ ጊዜ ውስጥ ባለማስጠገኑ ምክንያት ከላሽ /ተጠሪ/ ያቀረቡትን ገቢ የመሸፈን ግዴታና ኃላፊነት አለበት። ስለሆነም የመኪናውን መጠን የሚያስፈልገውን

ገንዘብ ብር 139,000 /አንድ መቶ ሰላሳ ዘጠኝ ሺህ ብር/ እና መኪናው ፍርድ እስከተሰጠበት ቀን ድረስ ያስገኝ የነበረው ገቢ በቀን በብር 1500 ታስቦ ብር 588,000 /አምስት መቶ ሰማኒያ ስምንት ሺ. ብር/ እንዲከፍል በማለት ውሳኔ ሰጥቷል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርቧል። የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ ሁለት ጭብጦችን መስርቷል የመጀመሪያው ጭብጥ የከፍተኛው ፍ/ቤት አመልካች መኪናውን ለማስጠገን አስፈላጊ የሆነውን ብር 139,000 /አንድ መቶ ሰላሳ ዘጠኝ ሺህ ብር/ ለተጠሪ ይክፈል በማለት የሰጠው ውሳኔ ተገቢ ነው በማለት ወስኗል። ሁለተኛው ጭብጥ መኪናውን ለማስጠገን የሚፈጀው ምክንያታዊ ጊዜ ምን ያህል ነው የሚል ሲሆን የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የከፍተኛው ፍ/ቤት አርባ አምስት ቀናት ብቻ ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ ተገቢ አይደለም በማለት መኪናውን ለማስጠገን የሶስት ወራት ጊዜ ይፈጃል ከዚህ በተጨማሪ መኪናው በቀን የሚያስገኘው ገቢ ብር 1300 እስከ ብር 1500 ስለሆነ ሒሳቡ መሰላት ያለበት በዝቅተኛው መጠን በብር 1300 መሆን አለበት በማለት ካሻሻለ በኋላ መኪናው ከየካቲት 6 ቀን 1999ዓ.ም ጀምሮ በቀን ብር 1300 /አንድ ሺህ ሶስት መቶ ብር/ እየታሰበ ጉዳዩ በይግባኝ ውሳኔ እስካገኘበት ግንቦት 26 ቀን 2001ዓ.ም ድረስ ይከፈል በማለት የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔን በማሻሻል ወስኗል።

አመልካች ሰኔ 24 ቀን 2001ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ ተጠሪ በዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት የክስ ማመልከቻ ከማቅረባቸው በፊት አመልካች የመኪናውን አካል እንዲቀይርልኝ የማይቀይር ከሆነ መኪናው ሙሉ ውድመት እንደደረሰበት ተቆጥሮ የመድን ውሉ ሙሉ ገንዘብ ብር 300,000 /ሶስት መቶ ሺህ ብር/ ይክፈለኝ የሚል እንደሆነ ለአመልካች በጽሑፍ በሰጡት ማስጠንቀቂያ አሳውቀዋል። በዚህ መሠረት የመኪናውን ጋቢና ስፖንዳ በማስቀየር ወይም በማስጠገን የሚስተካከል ስለመሆኑ በባለሙያ አስጠንቀቅ ሊጠገን የሚችል መሆኑ ተረጋግጧል። የስር ፍ/ቤቶች መኪናውን ለመጠገን እና ለማስተካከል ከሚያስፈልገው በላይ አመልካች ለተጠሪ እንዲከፍል የሰጡት ውሳኔ ተጠሪ መኪናውን ለማስጠገን ከሚያስፈልገው በላይ እንዲካስ የሚያደርግና መሠረታዊ መርህ የሚጥስ በመሆኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት አለበት። በሁለተኛ ደረጃ አመልካች መኪናው ላይ በደረሰው ጉዳት ምክንያት ተጠሪ የቀረበትን ገቢ የመክፈል ኃላፊነት እንደሌለበት በመድን ፖሊስው በግልጽ ተገልጾ እያለ የእኛን ምስክርኞች ሳይሰማ ተጠሪ ጉዳቱን የመቀነስ ኃላፊነታቸውን የተወጡ መሆን አለመሆኑን ሳይመዘን የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1802ን በመጣስ የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት አመልክቷል። ተጠሪ በበኩሉ አመልካች የበታች ፍ/ቤቶች ለመኪናው ማስጠገኛ ከሚያስፈልገው በላይ እንዲካስ ወስነዋል በማለት የቀረበው አቤቱታ የበታች ፍ/ቤቶች ፍሬ ጉዳዩን በማጣራትና በማስረጃ በማረጋገጥ የደረሱበትን መደምደሚያ የሚመለከት በመሆኑ የሰበር አቤቱታ የሚቀርብበትና የሚታይ ነጥብ አይደለም። በእኔ በኩል የጠየቅሁት መኪናው ላይ አደጋ በመድረሱ ምክንያት የቀረብኝን ገቢ /Consequential loss/ እንዲከፍልኝ ሳይሆን አመልካች መኪናውን አስጎትቶ ወስዶ በማቆም በመድን ውሉ መሠረት በምክንያታዊ ጊዜ ውስጥ አሰርቶ ማስረከብ ሲገባው መኪናውን አሰርቶ ባለማስረከቡ የደረሱብኝን ኪሳራ የሚመለከት በመሆኑ የአመልካች ክርክር የህግ ድጋፍ የለውም በማለት መልስ ሰጥተዋል። አመልካች በጽሑፍ የመልስ መልስ አቅርቧል።

ከስር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም ጉዳዩን መርምረናል። ጉዳዩን እንደመረመርነው አመልካች የተጎዳውን የመኪና ክፍል በአዲስ ለመተካት የሚያስችል ገንዘብ ለተጠሪ እንዲከፍል የበታች ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔና አመልካች መኪናውን

ባለሙያዎች ተጠሪ ያቀረባቸውን ጥቅም በሙሉ ይክፈል ተብሎ የተሰጠው ውሳኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ መስርተናል።

1. የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተ በተጠሪ መኪና አካል ላይ የደረሰው ጉዳት በጥገና የሚስተካከል ሳይሆን አዲስ እቃ ገዝቶ በመተካት ሊስተካከል የሚችል መሆኑን በገለልተኛ ባለሙያ እንደተረጋገጠና ጉዳቱ በጥገና ሊስተካከል የሚችል ነው በማለት ሐሳብ የሰጡት የአመልካች ኤክስፐርቶች መሆናቸውን በመግለጽ የዙኑ ክፍተት ፍ/ቤት በመኪናው ላይ የደረሰው ጉዳት አዲስ እቃ በመግዛትና በመተካት ሊስተካከል የሚችል ጉዳት ነው። ስለሆነም ጉዳቱን ለማስተካከል አስፈላጊ የሆነውን ብር 139,000 /አንድ መቶ ሰላሳ ዘጠኝ ሺህ ብር/ አመልካች ለተጠሪ ይክፈል በማለት የወሰነው ፍሬ ጉዳዩን በማጣራትና ማስረጃ በመመዘን ሆኖ አግኝተነዋል። የክፍተኛው ፍ/ቤት ፍሬ ጉዳዩን በማጣራትና ማስረጃ በመመዘን የሰጠው ውሳኔ በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ፀንቷል። ስለሆነም አመልካች የበታች ፍ/ቤቶች ማስረጃ በመመዘን ሒደት ሰርተውታል የሚለውን ስህተት የማጣራትና የማረም ስልጣን ይህ ችሎት በህገ መንግስቱ አንቀጽ 80 ንዑስ አንቀጽ 3/ሀ/ እና በአዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 10 ያልተሰጠው በመሆኑ አመልካች መኪናው እንዲጠገንና እንዲስተካከል ለማድረግ ብር 139,000 ለተጠሪ እንዲከፍል የተሰጠው ውሳኔ በመኪናው የደረሰውን ጉዳት ለማስተካከል ከሚያስፈልገው መጠን በላይ ነው በማለት ያቀረበውን ቅሬታ አልተቀበልነውም።

2. ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ ተጠሪ አመልካች በመድን ውሉ መሠረት ባለመፈፀሙና መኪናውን ምክንያታዊ በሆነ ጊዜ ውስጥ አስጠግኖ ባለመስጠቱ የቀረብኝ ገቢ ክርክር እስከተቋጨበት ጊዜ ድረስ ያለው ታስቦ እንዲከፈላቸው ጠይቀዋል። ይህ የተጠሪ ጥያቄ ተጠሪ መኪናቸው በአደጋው ጉዳት የደረሰበት በመሆኑ ምክንያት ያቀረባቸውን ጥቅም አመልካች እንዲከፍላቸው የቀረበ የ /Consequential loss/ ጥያቄ በመሆኑና የዚህ አይነት ጥያቄ በመድን ውሉ እንደማይሸፈን ግልጽ የፖሊሲ ድንጋጌ ያለ በመሆኑ ተገቢ አይደለም በማለት አመልካች ተከራክሯል። በእኛ በኩል እንደተረዳነው ተጠሪ የጠየቁት መኪናው በአደጋው በመጎዳቱ ምክንያት ያቀረባቸውን ጥቅም አመልካች እንዲሸፍንና እንዲከፍላቸው አይደለም። የተጠሪ ክስ መሠረታዊ ይዘት አመልካች መኪናውን ከወደቀበት ካነሳ በኋላ ምክንያታዊ በሆነ ጊዜ ውስጥ መኪናውን አስጠግኖ የማስረከብ የውል ግዴታ አለበት። አመልካች ይህንን የውል ግዴታውን በወቅቱ ባለመፈፀሙ ምክንያት የደረሰብኝን ኪሳራ እንዲከፍል ይወሰንልኝ የሚል ነው። ስለሆነም አመልካች የበታች ፍ/ቤቶች ከመድን ፖሊሲው ድንጋጌ ውጭ /Consequential loss/ እንድንከፍል ተወስነብን በማለት ያቀረቡት ክርክር ተገቢ ሆኖ አላገኘነውም።

የተጠሪ ክርክር ውልባለመፈፀሙ ምክንያት የደረሰብኝ ኪሳራና ጉዳት በውሉ መሠረት ግዴታውን ያልፈፀመው አመልካች ይክፈላል የሚልና የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1790 እና የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1791ን መሠረት ያደረገ መሆኑን ለመገንዘብ ችለናል። ሆኖም እዚህ ላይ ሊታይ የሚገባውና የበታች ፍ/ቤቶች በአግባቡ ያላዩዋቸው መሠረታዊ የህግ ነጥቦች አሉ። ይኸውም አመልካች በመድን ውሉ መሠረት መኪናውን በምክንያታዊ ጊዜ ውስጥ በማስጠገን የማያስረክባቸው መሆኑን ካወቁ ተጠሪ መኪናው ተጠግኖ ለስራ ባለመሰማራቱ ምክንያት የሚያደርሰውን ኪሳራ/ጉዳት/ ለመቀነስ አስፈላጊ የሆኑ ተግባራትን የመፈፀም ግዴታ አለባቸው ወይስ የለባቸውም? ተጠሪ ጉዳቱን ለመቀነስ አስፈላጊውን ጥረት ካላደረጉ ሊከፈላቸው የሚገባው የካሳ መጠን ምን ይሆናል የሚሉት ናቸው።

ሌላቸው ተዋዋይ ወገን የውል ግዴታውን ያልፈፀመለት ሰው ውሉ ባለመፈፀሙ ምክንያት የሚደረሰውን የጉዳት ኪሳራ የመቀነስ ግዴታ እንዳለበት በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1802 ተደንግጎል።

የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1802 "የጉዳት ኪሳራን የመቀነስ ግዴታ" በሚል ርዕስ ስር በ30-ስ አንቀጽ 1" ውል አልተፈፀመልኝም የሚለው ወገን ውሉ ባለመፈፀሙ ምክንያት የሚደርሰው ኪሳራ ያነሰ እንዲሆን ተገቢ የሆነውን ጥንቃቄ ሁሉ ማድረግ አለበት ይኸውም ይህንን የሚያደርገው ጥንቃቄ አስቸጋሪና ብዙ ወጭ እንዲያደርግ የማያስገድደው ሲሆን ነው" በማለት ይደነግጋል። ጉዳት የደረሰበትን መኪና ለመጠገን አስፈላጊ የሆነው ምክንያታዊ ጊዜ ሶስት ወር/ዘጠና ቀናት/ እንደሆነ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በሚረጋገጥ ወስኗል። የተጠሪ መኪና ጉዳት የደረሰበት ህዳር 3 ቀን 1999ዓ.ም በመሆኑ አመልካች በመድን ውሉ መሠረት መኪናውን ምክንያታዊ በሆነ ጊዜ ውስጥ ያስጠግነዋል ብለው መጠበቅ ያለባቸው እስከ የካቲት 10 ቀን 1999ዓ.ም ነው። ተጠሪ ከየካቲት 11 ቀን 1999ዓ.ም በኋላ አመልካች መኪናውን በመድን ውሉ መሠረት ባለማስጠገኑ ምክንያት የሚደርሰውን የኪሳራ /ጉዳት/ ለመቀነስ የበኩላቸውን እንቅስቃሴ ማድረግና መኪናውን በሶስት ወር ውስጥ በግል ወጫቸው አስጠግነው ወደ ስራ እንዲስማሩ የማድረግ ህጋዊ ግዴታ ያለባቸው መሆኑ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1802 ንዑስ አንቀጽ 1 ተደንግጓል። ተጠሪ በዙኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ክስ እስካቀረቡበት ጊዜ ድረስም ሆነ ጉዳዩ በይግባኝ ታይቶ እስከተወሰነበት ግንቦት 26 ቀን 2001ዓ.ም ድረስ መኪናውን በግል ወጭ ለማስጠገንና መኪናው ተጠግኖ ለስራ ባለመስማራቱ ምክንያት የሚደርሰውን ጉዳት ለመቀነስ ያደረጉት እንቅስቃሴ የለም። ይህም ተጠሪ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1802 ንዑስ አንቀጽ 1 የተጣለባቸውን የጉዳት ኪሳራን የመቀነስ ግዴታ ያልተወጡ መሆኑን ያሳያል።

ተጠሪ መኪናው ባለመጠገኑ ምክንያት የሚደርስባቸውን ኪሳራ መኪናውን በራሳቸው ወጭ በማስጠገን ለመቀነስ እየቻሉ ይህንን ግዴታቸውን ካልተወጡ የሚከፈላቸው የኪሳራ መጠን እንዲቀንስ አመልካች ለመከራከር የሚችል መሆኑን የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1802 ንዑስ አንቀጽ 2 "ይህንን ጥንቃቄ በቸልተኝነት ሳያደርግ ቢቀር ውሉን ያልፈፀመው ሰው የሌለውን ወገን ቸልታ መከራከሪያ አድርጎ ኪሳራው እንዲቀንስለት ለመጠየቅ ይችላል" በማለት በግልጽ ይደነግጋል። አመልካች የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1802ን በመጥቀስ የተከራከረ ሲሆን የበታች የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት መኪናው በመድን ውሉ መሠረት አስጠግኖ ባለማስረከቡ ተጠሪ የደረሰባቸውን ኪሳራ ለመቀነስ ያደረጉት እንቅስቃሴ አለመኖሩንና የጉዳት ኪሳራ የመቀነስ ግዴታቸውን ተጠሪ ያልተወጣ መሆኑን ከግንዛቤ ውስጥ በማስገባት የካሳውን መጠን መወሰን ሲገባቸው መኪናውን ለማስጠገን ከሚያስፈልገው ምክንያታዊ ጊዜ ከየካቲት 8 ቀን 1999ዓ.ም ጀምሮ ጉዳዩ በክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት እስከተወሰነበት ግንቦት 26 ቀን 2001ዓ.ም ድረስ በየቀኑ 1300 /አንድ ሺህ ሶስት መቶ ብር/ እየታሰበ አመልካች ለተጠሪ ካሳ እንዲከፍል በማለት የሰጠው ውሳኔ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1802 የተደነገገውን የጉዳት ኪሳራን የመቀነስ ግዴታ ያላገናዘበና መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ስለሆነም ተጠሪ መኪናውን ለማስጠገን አመልካች ከሚወስድበት ምክንያታዊ ጊዜ ማለትም ከየካቲት 11 ቀን 1999ዓ.ም ጀምሮ እስከ ግንቦት 10 ቀን 1999ዓ.ም ባለው ጊዜ ውስጥ መኪናውን በግሉ በማስጠገን መኪናው ያለስራ በመቆሙ ምክንያት የሚደርስበትን ኪሳራ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1802/1/ መሠረት መቀነስ ሲገባው ይህንን ግዴታውን ያልተወጣ በመሆኑ ኪሳራ የሚከፈለው ጉዳዩ በይግባኝ ውሳኔ እስካገኘበት ጊዜ ድረስ ሳይሆን በራሱ ወጭ መኪናውን በማስጠገን ኪሳራውን ለመቀነስ የሚያስፈልገው ምክንያታዊ ጊዜ ማለትም የሶስት ወር ወይም የዘጠና ቀናት ብቻ መሆን ይገባዋል በማለት የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የወሰነውን የካሳ መጠን

በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1802/2/ እና በፍታብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 348/1/ መሠረት በማሻሻል ወስነናል።

ው ሳ ኔ

- 1/ የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ችሎት የሰጠው ውሳኔ ተሻሽሏል።
- 2/ አመልካች ለመኪናው ማስጠገኛ በዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤትና በክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የተወሰነውን ብር 139,000 /አንድ መቶ ሰላሳ ዘጠኝ ሺህ ብር/ የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ውሳኔ ከሰጠበት የካቲት 3 ቀን 2000ዓ.ም ጀምሮ ከሚታሰብ ዘጠኝ ፕሮሰንት ወለድ ጋር ለተጠሪ የመክፈል ኃላፊነት አለበት ብለናል።
- 3/ አመልካች መኪናውን ባለማስጠገኑ ተጠሪ ለደረሰባቸው ጉዳት የዘጠና ቀናት ገቢ በቀን በብር 1300 /አንድ ሺህ ሶስት መቶ ብር/ ታስቦ ብር 117,000 /አንድ መቶ አስራ ሰባት ሺህ ብር/ ጉዳዩ በዚህ ፍ/ቤት ውሳኔ ካገኘበት ቀን ጀምሮ ከሚታሰብ ዘጠኝ ፕሮሰንት ወለድ ጋር ይክፈል ብለናል።
- 4/ በዚህ ፍ/ቤት ያወጡትን ወጭና ኪላራ ግራ ቀኙ ለየራሳቸው ይቻሉ። ይህ ፍርድ በፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በሙሉ ድምጽ ተሰጠ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ሶ/በ